

Beräkning av jordbrukets lönsamhet

Att trygga jordbrukets lönsamhet är en av jordbrukspolitikens centrala målsättningar. Forskningscentralen för jordbruk och livsmedelsekonomi MTT, som är underställd jord- och skogsbruksministeriet, utför lönsamhetsberäkningar med vilka alstras de officiella lönsamhetssiffrorna för jordbruket. Beräkningarna baserar sig på bokföringsmaterial som har insamlats från ca 900 gårdar och på nyckeltal för lönsamheten som har utvecklats särskilt för jordbruket. Det centrala nyckeltalet är den s.k. lönsamhetskoefficienten, vars utveckling förutom i annan information har beskrivits i statens budgetpropositioner. I dem har för lönsamheten emellertid inte uppställts någon viss gräns eller målsatt nivå.

Enligt de publicerade lönsamhetssiffrorna har jordbruket varit en verksamhet med dålig lönsamhet redan i flera decennier. Av de i lönsamhetsberäkningarna uppställda kraven på lön och avkastning har på 2000-talet uppnåtts i genomsnitt ca hälften. Efterfrågan på jordbrukets produktionsinsatser har ändå inte minskat som en följd av verksamhetens svaga lönsamhet. Jordbrukets produktionsinsatser har på 2000-talet fördyrats snabbare än den allmänna inflationen, men prisstegringen har just inte märkts i insatsanvändningens volym. Den realiserade marknadsutvecklingen ter sig därför mycket motstridig i relation till lönsamhetsberäkningens resultat.

Med revisionen utvärderades tillförlitligheten för utgångsdata i den officiella beräkningen av jordbrukets lönsamhet och ändamålsenligheten för antagandena i beräkningen. Målsättningen var att skapa en uppfattning om det, hur väl beräkningen beskriver gårdarnas faktiska lönsamhet betraktad ur ett perspektiv på företagsnivå. Ett problem vid revisionskonstellationen är emellertid att det inte existerar tillförlitliga jämförande uppgifter om det, vilken jordbrukets faktiska lönsamhet är. Vid revisionen har man därför varit tvungen att utnyttja jämförande data, som inte ursprungligen har insamlats för detta ändamål, och som i större eller mindre utsträckning kan vara vilseledande genom sin selektiva karaktär.

På basis av revisionen förefaller det som att MTT:s lönsamhetsberäkning ger en mera pessimistisk bild av gårdarnas lönsamhet än de jämförande uppgifterna ger. Detta beror på beräkningsmetoderna och på osäkerhetsfaktorer i utgångsdata. En del av bokföringsgårdarna har noterat avsevärt stora antal arbetstimmar jämfört med arbetstiden enligt de normer som har fastställts av Arbetseffektivitetssällskapet. I enlighet med EU:s författningar betraktas som bokföringsgårdarnas eget kapital också av staten betalda kapitalvaror, i motsats till vad som görs exempelvis i beskattningen. Härvid blir också kravet på ränta på kapitalet högre, vilket försvagar den med koefficienten beräknade lönsamheten.

Vid revisionen utvärderades inte på vilken nivå jordbrukets faktiska lönsamhet är i hela landet i genomsnitt. Enligt rådgivningsorganisationens nyckeltal har produktionen vid gårdar som är större än medeltalet och där verksamheten kan klassificeras som huvudsyssla, i stort sett varit lönsam.

På basis av revisionen vore det skäl att i beräkningen av jordbrukets lönsamhet övergå till sådana nyckeltal för lönsamheten som allmänt används i annan företagsverksamhet. Dessa borde beräknas i enlighet med Företagsanalyskommissionens anvisningar. Då vore det också lättare än för närvarande att göra jämförelser med andra branscher.

Som fördelar med MTT:s lönsamhetsberäkningar kan betraktas bl.a. de synnerligen långa tidsserierna samt möjligheten att göra granskningar och jämförelser enligt produktionsinriktning. Systemet innefattar också rikligt med olika slags tester, som säkerställer resultatens tekniska felfrihet.